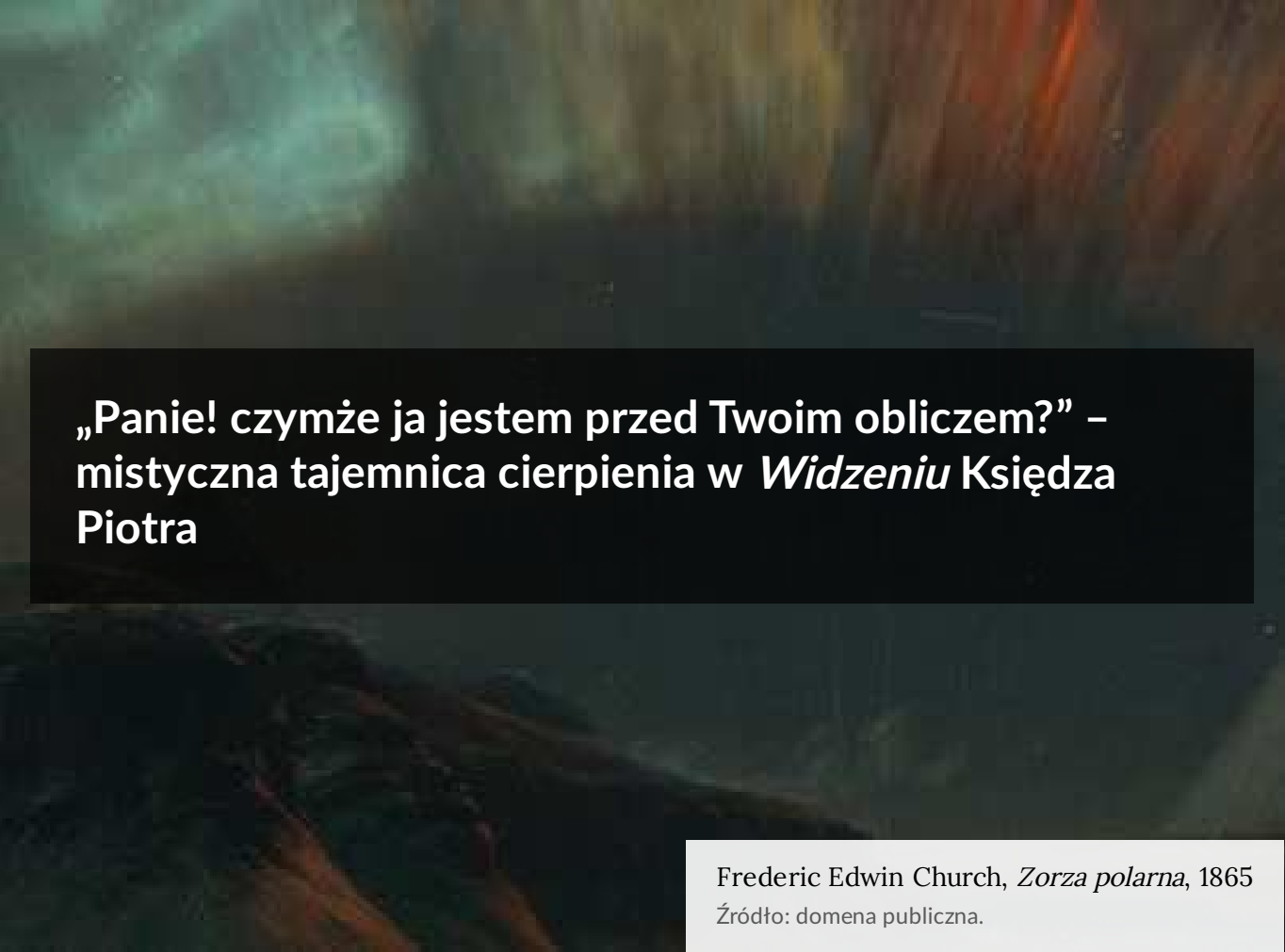

„Panie! czymże ja jestem przed Twoim obliczem?” – mistyczna tajemnica cierpienia w *Widzeniu* Księdza Piotra

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Film](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Adam Mickiewicz, *Dziady. Poema*, Kraków 2015, s. 140.
- Źródło: Juliusz Słowacki, *Podróż do Ziemi Świętej z Neapolu*, [w:] tegoż, *Poematy*, oprac. J. Pelc, Wrocław 1952, s. 85–86.
- Źródło: Adam Mickiewicz, *Dziady. Poema*, Kraków 2015, s. 116–120.
- Źródło: Adam Mickiewicz, *Dziady. Poema*, Kraków 2015, s. 138–140.
- Źródło: Ryszard Przybylski, Alina Witkowska, *Romantyzm (fragmenty)*, Warszawa 2002, s. 283–284.
- Źródło: Dariusz Kosiński, *Teatra polskie. Historie (fragmenty)*.
- Źródło: Adam Mickiewicz, *Dziady. Poema*, Kraków 2015, s. 134.

„Panie! czymże ja jestem przed Twoim obliczem?” –
mistyczna tajemnica cierpienia w *Widzeniu Księdza Piotra*

Frederic Edwin Church, *Zorza polarna*, 1865
Źródło: domena publiczna.

III część *Dziadów* od niemal dwustu lat odgrywa w kulturze polskiej szczególną rolę. Dzieło Mickiewicza nadaje się niekiedy znaczenie wychodzące daleko poza literaturę – bywa traktowane jako tekst polityczny, historiozoficzny, religijny, a nawet proroczy, choć ta interpretacja natrafia na opory niektórych czytelników. Wątpliwości budzi na przykład zaproponowana przez poetę wizja dziejów Polski. Już pierwsi odbiorcy utworu podejmowali polemikę z mesjanizmem. Juliusz Słowacki z ironią pisał w *Podróży do Ziemi Świętej z Neapolu*:

” Juliusz Słowacki

Podróż do Ziemi Świętej z Neapolu

Czy nie widzicie, żem chory – szatanizm,
Bajronizm – siedem mnie dręczy boleści;
Wierzę w religię mas – w republikanizm,
W postęp... a nawet... wierzę w te czterdzieści

Cztery... choć nie wiem, co ta liczba znaczy,
Ale w nią wierzę jak w dogmat... z rozpaczy.

Źródło: Juliusz Słowacki, *Podróż do Ziemi Świętej z Neapolu*, [w:] tegoż, *Poematy*, oprac. J. Pelc, Wrocław 1952, s. 85–86.

Do dziś toczą się żywe dyskusje wokół idei posłannictwa narodu, sensowności polskiego cierpienia czy obowiązku poświęcania się dla ojczyzny. Co jednak ważniejsze, klęska Konrada otwiera perspektywę, którą objawi *Widzenie Księdza Piotra*.

Twoje cele

- Scharakteryzujesz postać Księdza Piotra.
- Porównasz postawę Konrada i zakonnika wobec Boga i cierpienia.
- Wskażesz symboliczne związki między obrazem prześladowanej ojczyzny a cierpiącym Chrystusem.
- Wyjaśnisz znaczenie terminu *mesjanizm*.

Przeczytaj

Pytania o sens cierpienia

John Martin, *Wielki dzień Jego gniewu*, ok. 1853

Źródło: domena publiczna.

Scena *Widzenia* Księdza Piotra jest dopełnieniem *Wielkiej Improwizacji*. Po bluźnierczym i pełnym pychy akcie buntu Konrada następuje rozmowa z Bogiem, którą prowadzi zakonnik, Ksiądz Piotr. Bohater otrzymuje łaskę dostrzeżenia [mistycznego](#) sensu cierpienia Polski. W scenie III zakonnik odprawia egzorcyzmy nad Konradem. Towarzyszy mu Chór Aniołów.

” Adam Mickiewicz

Dziady. Poema

Scena III (fragment)

ARCHANIOŁ PIERWSZY

Pan, gdy ciekawość, dumę i chytrość w sercu Aniołów, sług swych,
obaczył,

Duchom wieczystym, Aniołom czystym, Pan nie przebaczył.
Runęły z niebios, jak deszcz gwiaździsty, Aniołów tłumy,
I deszczem lecą za nimi co dzień mędrców rozумы.

CHÓR ANIOŁÓW

Pan maluczkiem objawia,
Czego wielkim odmawia.
Litość! litość! nad synem ziemi,
On był między wielkimi,
Litość nad synem ziemi.

ARCHANIOŁ DRUGI

On sądów Twoich nie chodził badać jako ciekawy,
Nie dla mądrości ludzkiej on badał, ani dla sławy.

ARCHANIOŁ PIERWSZY

On Cię nie poznał, on Cię nie uczył, Panie nasz wielki!
On Cię nie kochał, on Cię nie wezwał, nasz Zbawicielu!

ARCHANIOŁ DRUGI

Lecz on szanował imię Najświętszej Twej Rodzicielki.
On kochał naród, on kochał wiele, on kochał wielu.

Źródło: Adam Mickiewicz, *Dziady. Poema*, Kraków 2015, s. 134.

Z wypowiedzi aniołów wynika, że dusza Konrada zostanie ocalona, ale to nie jemu Bóg objawi prawdę o przyszłości ciemzonego narodu. Łaski tej dostąpi skromny i pokorny zakonnik. Aniołowie obserwują Księdza Piotra również podczas mistycznej wizji. Przynoszą mu ukojenie.

” Adam Mickiewicz

Dziady. Poema

Scena V (fragment)

ANIOŁOWIE

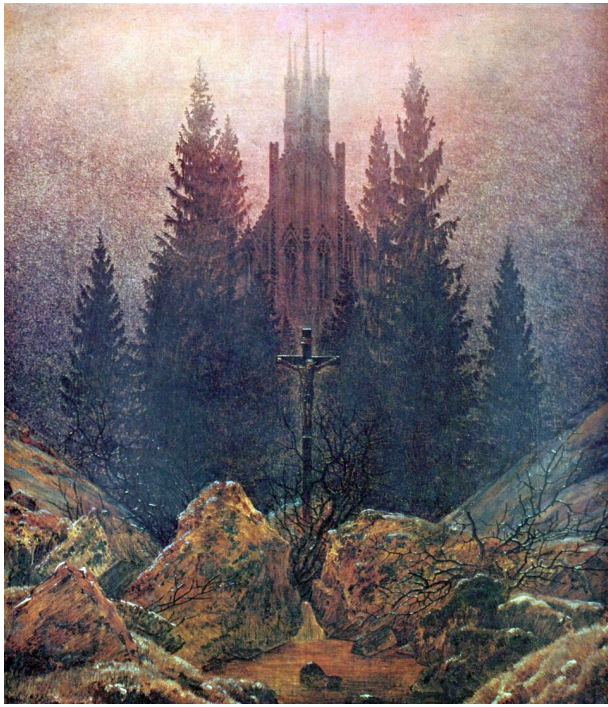
(*schodzą widomie*)

Usnął – Wyjmijmy z ciała duszę, jak dziecinę
Senną z kolebki złotej, i zmysłów sukienkę
Lekko zwlecmy; ubierzmy w światło jak jutrzenkę,
I lećmy. Jasną duszę nieśmy w niebo trzecie,
Ojcu naszemu złożyć na kolanach dziecię;
Niech uświęci sennego ojcowską pieśczętą,
A przed ranną modlitwą duszę wrócim życiu,
I znowu w czystych zmysłów otulim powiciu,
I znowu złożym w ciało, jak w kolebkę złotą.

Źródło: Adam Mickiewicz, *Dziady. Poema*, Kraków 2015, s. 140.

W *Widzeniu* można odnaleźć odniesienia do Ewangelii, Apokalipsy, a także tych pism proroków, w których pojawiała się idea Mesjasza. W *Widzeniu* Księdza Piotra cierpienie narodu jest częścią boskiego planu, analogicznego do tego, który wypełnił się w historii Chrystusa – Mesjasza. Doświadczenie Polski ma historyczny cel: stanie się ona wybawicielką wszystkich innych cierpiących narodów, tak jak Chrystus stał się Zbawicielem całej ludzkości. Ideę tę określa się mianem [mesjanizmu](#).

W *Widzeniu* Księdza Piotra Adam Mickiewicz posługuje się językiem obrazów, [symboli](#) i [aluzji](#) biblijnych. Scena nie poddaje się jednoznaczemu odczytaniu i bywa rozmaicie interpretowana. Niekiedy *Widzenie* traktowano dosłownie jako proroctwo mówiące o misji Polski w dziejach. Wskazywano konkretne wydarzenia historyczne, które miały być zapowiedziane

Caspar David Friedrich, *Krzyż w lesie*, 1812
Źródło: domena publiczna.

w tej wizji, i w tym kontekście podejmowano próby rozszyfrowania tajemniczego imienia „czterdzieści i cztery”.

Wszystkie tego typu odczytania mają jedną słabość: dążą do ostatecznego wyjaśnienia tekstu, który nie poddaje się jednoznacznej interpretacji. Współcześnie spory wywołuje kwestia chrześcijańskiego charakteru *Widzenia Księdza Piotra*. Wprawdzie wykorzystane w nim zostały motywy pochodzące z Ewangelii, a inspiracja chrześcijańska jest wyraźnie widoczna w koncepcji zbawienia i sensu cierpienia, ale pojawia się w tej wizji także pierwiastek niezgodny z [ortodoksją](#) chrześcijańską –

ubóstwienie (utożsamienie z Chrystusem) narodu. Uznanie Polski za Mesjasza może być traktowane jako [teologiczne](#) nadużycie. Taka interpretacja wiedzie do zaskakującego wniosku: nie tylko Konrad kwestionuje ewangeliczną wizję dobrego i miłosiernego Boga, również Ksiądz Piotr podważa naukę o zbawczej mocy cierpienia Chrystusa, skoro potrzebna jest druga ofiara – Polski.

[Metafizyczne](#), a nawet [mistyczne](#) tłumaczenie historii narodów było częste w epoce romantyzmu. Różne narody przypisywały sobie nadzwyczajną rolę w dziejach, Polska nie była pod tym względem wyjątkiem.

Sens historii

Romantycy, zainspirowani pismami jednego z największych filozofów epoki [Georga Wilhelma Hegla](#), próbowali zrozumieć logikę historii. Mesjanizm stanowi jedną z odpowiedzi na pytanie o sens dziejów. Historia według romantyków nie jest bezładnym ciągiem zdarzeń, lecz ma swój cel. Ta kwestia była szczególnie istotna dla polskich myślicieli, którzy nie potrafili się pogodzić z bezsensownością klęski narodu. Mickiewicz przedstawił wykładnię dziejów, która dla wielu następnych pokoleń Polaków miała stać się podstawą widzenia własnej historii. Uważano, że Polacy są narodem wybranym, odgrywają szczególną rolę w świecie, a ich cierpienia służą całej ludzkości, klęski zaś przybliżają do ostatecznego zwycięstwa, jakim będzie triumf powszechnej wolności. Takie postrzeganie historii wyrasta z biblijnej wizji czasu historycznego, wedle której bieg dziejów ma charakter linearny. Zaczyna się od stworzenia człowieka, grzech powoduje zerwanie jedności z Bogiem, która (wedle Jego obietnicy) ma zostać na nowo zawiązana wraz z przyjściem Mesjasza, a kresem ziemskiej historii będzie ostateczne zwycięstwo dobra.

” Dariusz Kosiński

Teatra polskie. Historie (fragmenty)

W objawienie Księdza Piotra
wobec upadku idei
mesjanistycznych i politycznej
kompromitacji ich dość żałosnych
współczesnych resztek nie wierzy
już chyba nikt, natomiast walka
toczona z Najwyższym przez

Konrada wciąż zachowuje swoją siłę i swoje znaczenie. [...]

Improwizacja ma charakter bliski szamańskiemu seansowi wyprawy w zaświaty, podejmowanemu przez szczególnego reprezentanta wspólnoty, którego zadaniem jest postawienie diagnozy i uzyskanie odpowiedzi na kluczowe dla jej istnienia pytania. [...]

Ary Scheffer, *Alegoria powstania listopadowego (Polonia)*, 1831

Źródło: domena publiczna.

Widzenie i *Improwizacja* stanowią dwa filary dramatu

metafizyczno-narodowego

przywołującego dramaturgię liturgii katolickiej. Nie jest to jednak jedyny metafizyczny rejestr teatru *Dziadów*. Kolejny, również związany z *Improwizacją*, to teatr przemiany. *Dziady* drezdeńskie widziane z perspektywy głównego bohatera to przede wszystkim proces transformacji, rozpoczęty zmianą imienia, a wprowadzony w niezwykłą dynamikę wraz z wyruszeniem w metafizyczną podróż w zaświaty. W walce z Bogiem Konrad ponosi wprawdzie klęskę, ale to właśnie dzięki niej wkracza w przestrzeń otwarcia na przemianę [...]. W *Dziadach* ukazany został początek jego drogi, a więc konieczność porzucenia roli wyznaczonej przez historię i podjęcia starań o zrozumienie jej ukrytego sensu, który w sposób radykalny zmienić ma także rozumienie i kształtowanie samego siebie. Wzorem dla takiego pójścia przeciw światu jest oczywiście Jezus Chrystus [...].

Dziady są nie tylko odsłonięciem metafizycznych kulis życia narodowego, ale także lekcją jego podstawowych wartości, swoistą

inicjacją w polskość, oczywiście polskość nową – romantyczną i ofiarną. Dzięki objawieniu Księdza Piotra możliwe stało się też ustanowienie narodu jako wspólnoty, która je przyjmuje. Inne tego typu szczególne momenty ustanawiające wiążą się z opowiadaniem, odgrywającymi tak istotną rolę w *Dziadach*. Zwłaszcza dwa z części III: opowiadanie Sobolewskiego ze sceny I i opowiadanie Adolfa ze sceny VII stanowią obdarzone wielką siłą performatywne narzędzia konstituujące wspólnotę. [...]

Wreszcie teatr *Dziadów* to przecież także teatr polityczny – teatr niezgody i buntu, wykorzystujący bardzo aktualne wydarzenia, a nawet sięgający po strategie właściwe teatrowi dokumentu. Obnaża on mechanizmy władzy bez oglądania się na polityczną koniunkturę i historyczną sprawiedliwość, demaskuje fałsz i obłudę. Jest odważną artystyczną interwencją w dziedzinę aktualnej polityki.

Źródło: Dariusz Kosiński, *Teatra polskie. Historie (fragmenty)*.

Słownik

alchemia

(arab. *al-kīmijā* – kamień filozoficzny < al + gr. *chymeia* – łączenie, stapianie) – filozofia przyrody tłumacząca mistycznymi rozumowaniami obserwowane w przyrodzie przemiany, które wszystkie miały prowadzić do uszlachetnienia materii nieożywionej i ożywionej

aluzja

(franc. *allusion* < łac. *alludere* – robić aluzję) – nawiązanie lub odwołanie do innego tekstu kultury, stylu lub zjawiska literackiego, które występuje w utworze

kabała

(hebr. *qabbālā* – tradycja) – religijny nurt mistyczny, jaki rozwinął się w obrębie judaizmu, także wiara w magiczną siłę liter tekstu biblijnego oraz kombinacji liter boskiego imienia

mesjanizm

(hebr. *māšîaḥ* – pomazaniec, namaszczony; Mesjasz + -izm) – w kulturze polskiej nurt literacki, filozoficzny i religijny, zapoczątkowany w pierwszej połowie XIX wieku, zgodnie z którym ciemiężony przez trzech zaborców naród polski, uznawany za Mesjasza narodów, przez swoje cierpienie oraz męką zbawi całą ludzkość i przywróci wolność narodom europejskim; pogląd ten został utrwalony w *Dziadach* cz. III Adama Mickiewicza

metafizyka

(łac. *metaphysica* < gr. *μεταφυσικά*) – nieodgadniona istota czegoś; także jeden z działów filozofii zajmujący się, podobnie jak ontologia, nauką o bycie

mistycyzm

(gr. *mystikos* – tajemny) – pogląd zakładający możliwość ponadmysłowego kontaktu z bóstwem (Bogiem), zwłaszcza za pomocą intuicji, objawienia

ortodoksja

(gr. *orthós* – słuszny, *dóxa* – wiara, chwała) – rygorystyczne wyznawanie danej doktryny, np. religijnej, przestrzeganie jej reguł

symbol

(gr. *sýmbolon*) – pojęcie, przedmiot, znak itp., mające jedno znaczenie dosłowne i większą liczbę znaczeń ukrytych; w literaturze i sztuce motyw lub zespół motywów, który jest znakiem głębiej ukrytej treści

teologia

(gr. *theós* – Bóg, *lógos* – słowo, nauka) – uporządkowana wiedza religijna; nauka o Bogu (lub bogach)

teodycea

(gr. *theós* – bóg; *díkē* – słuszny, sprawiedliwy) – gałąź teologii zajmująca się problemem, jak pogodzić istnienie dobrego, miłosiernego Boga z istnieniem zła

transcendencja

(łac. *transcendens* – przekraczający) – byt istniejący poza rzeczywistością, niemożliwy do poznania ludzkimi zmysłami

Trwa wczytywanie danych ..

Film dostępny pod adresem </preview/resource/R1Courufhvbkc>

Film nawiązujący do treści materiału pod tytułem Widzenie księdza Piotra.

Polecenie 1

Wysłuchaj nagrania i na jego podstawie wyjaśnij, na czym polega mesjanizm *Dziadów*.

Ryszard Przybylski, Alina Witkowska

Romantyzm

(fragmenty)

Mesjanizm *Dziadów* polega przede wszystkim na wielorakim wykorzystywaniu analogii zachodzącej między męką Chrystusa i odkupicielskim sensem jego ofiary a „ofiara niewinna” współczesnych polskich męczenników. Ofierze tej przypisuje się zatem podobną moc zbawczą w stosunku do własnego narodu, za który się cierpi, oraz – szerzej – w stosunku do całego świata. Ofiara polska ma bowiem również sens uniwersalny, jest [...] ponowieniem powszechnego odkupicielskiego charakteru ofiary Chrystusa. Jest złożona dla wolności i ma zbawić współczesny świat historyczny. Tym samym przywraca ład chrześcijańskiej teodycei: zło na świecie nie jest skandalem moralnym lub dowodem okrucieństwa Boga – a te zarzuty, formułowane przez filozofów Oświecenia, podniesie także Konrad – lecz przejawem odwiecznych zamysłów Boga, który kolejnymi aktami odkupień zbliża świat do porządku boskiego. Do walki ze złem historycznym, uosobionym w caryzmie, Bóg wybrał Polskę nie tylko ze względu na jej dawniejsze zasługi dla wiary i wolności [...], ale także z uwagi na niewinny charakter poniesionych cierpień. Kategoria niewinności odnosiłaby się więc do całego narodu, nie tylko do jego ofiar dziecięcych. Oczywiście to myślenie ma jakąkolwiek sensowność racjonalną wyłącznie wówczas, gdy przyjmuje się boskie władanie historią, możliwość interwencji Boga w dzieje świata, wreszcie arenę ziemską traktuje się jako teren permanentnej walki Boga z Szatanem, Dobra i Zła. A takie właśnie pojmowanie więzi między Bogiem i światem ludzkim istnieje w *Dziadach* części III.

Jego wyrazicielem jest w dramacie przede wszystkim braciszek zakonny Ksiądz Piotr, człowiek, który posiada moc przepowiadania, przewidywania (zna przyszłe losy Doktora i Bajkowa), oraz dana mu jest łaska „widzeń” dotyczących losów Polski. On [...] potwierdza nie tylko zasadę więzi między człowiekiem a Bogiem („Ja, proch, będę z Panem gadał”), ale także między historią a transcendencją. Spoza ziemskiego wymiaru czerpie bowiem treści swego „widzenia”, których wymowa optymistyczna, radosna nawet, nie ulega wątpliwości, podobnie jak nie ulega wątpliwości nikła precyzja owych informacji przyszłościowych, przekazanych w stylistyce Apokalipsy i w języku pism kabalistyczno-alchemicznych. Stąd zaszyfrowanie imienia przyszłego „wskrzesciciela narodu” pod tajemniczą liczbą czterdzieści i cztery, związana z symboliką cyfrową wielu kultur – także chrześcijańskiej – w których czwórka i jej zwielokrotnienie

odgrywają wielką i pozytywną rolę (cztery żywioły, cztery rzeki w Raju, cztery ewangeliści, czterdzieści dni postu Chrystusa itp.).

Ksiądz Piotr jest także koniecznym przeciwstawieniem głównego bohatera III części *Dziadów* – Konrada. Braciszek bernardyn uosabia bowiem etykę pokory, gdy tymczasem Konrad to wcielenie indywidualizmu, człowiek świadom swej wielkości, niezwykłości i zarazem pełen dumy, a nawet pychy.

Źródło: Ryszard Przybylski, Alina Witkowska, *Romantyzm* (fragmenty), Warszawa 2002, s. 283–284.

Polecenie 2

Wyjaśnij, kim jest Ksiądz Piotr. Określ, jaką rolę odgrywa ta postać w dramacie Adama Mickiewicza.

Polecenie 3

Wyjaśnij symbolikę, jaką przypisuje się liczbie cztery. Zastanów się, dlaczego Adam Mickiewicz nazwał przyszłego wskrzesiciela narodu „czterdzieści i cztery”.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

” Adam Mickiewicz

Dziady. Poema

Scena V

Cela Księdza Piotra

(fragment)

KS. PIOTR

modli się, leżąc krzyżem

Panie! czymże ja jestem przed Twoim obliczem? –
Prochem i niczem;
Ale gdym Tobie moję nicość wypowiedział,
Ja, proch, będę z Panem gadał.

Widzenie

Tyran wstał – Herod! – Panie, cała Polska młoda
Wydana w ręce Heroda.
Co widzę? – długie, białe, dróg krzyżowych biegi,
Drogi długie – nie dojrzeć – przez puszcze, przez śniegi
Wszystkie na północ! – tam, tam w kraj daleki,
Płyną jak rzeki.
Płyną: – ta droga prosto do żelaznej bramy,
Tamta jak strumień wpadła pod skałę, w te jamy,
A tamtej ujście w morzu. – Patrz! po drogach leci
Tłum wozów – jako chmury wiatrami pędzone,

Wszystkie tam w jedną stronę.
Ach, Panie! to nasze dzieci,
Tam na północ – Panie, Panie!
Takiż to los ich – wygnanie!
I dasz ich wszystkich wygubić za młodu,
I pokolenie nasze zatracisz do końca? –
Patrz! – ha! – to dziecię uszło – rośnie – to obrońca!
Wskrzesciel narodu, –
Z matki obcej; krew jego dawne bohaterzy,
A imię jego będzie czterdzieści i cztery.

Panie! czy przyjscia jego nie raczysz przyśpieszyć?
Lud mój pocieszyć? –
Nie! lud wycierpi. – Widzę ten motłoch – tyrany,
Zbójce biegą – porwali – mój Naród związany
Cała Europa wlecze, nad nim się urąga –
„Na [trybunał!](#)” – Tam zgraja niewinnego wciąga.
Na trybunale gęby, bez serc, bez rąk; sędzie –
To jego sędzie!
Krzyczą: „[Gal](#), Gal sądzić będzie!”
Gal w nim winy nie znalazł i – umywa ręce,
A króle krzyczą: „Potęp i wydaj go męce;
Krew jego spadnie na nas i na syny nasze;
Krzyżuj syna Maryi, wypuść Barabasze:
Ukrzyżuj, – on cesarza koronę znieważa,
Ukrzyżuj, – bo powiemy, żeś ty wróg cesarza”.
Gal wydał – już porwali – już niewinne skronie
Zakrwawione, w szyderskiej, cierniowej koronie,
Podnieśli przed świat cały – i ludy się zbiegły –
Gal krzyczy: „Oto naród wolny, niepodległy!”

Ach, Panie, już widzę krzyż – ach, jak długo, długo
Musi go nosić – Panie, zlituj się nad sługą.
Daj mu siły, – bo w drodze upadnie i skona –
Krzyż ma długie, na całą Europę ramiona,
Z trzech wyschłych ludów, jak z trzech twardych drzew ukuty. –
Już wleką; już mój Naród na tronie pokuty –
Rzekł: „Pragnę” – [Rakus](#) octem, [Borus](#) żółcią poi,
A matka Wolność u nóg zapłakana stoi.
Patrz – oto żołdak Moskał z kopiją przyskoczył
I krew niewinną mego narodu wytoczył.
Cóżes zrobił, najgłupszy, najsroższy z siepaczy!
On jeden poprawi się, i Bóg mu przebaczy.

Mój kochanek! już głowę konającą spuścił,
Wołając: „Panie, Panie, za coś mię opuścił!”
On skonał!

*Słysząc chóry aniołów – daleki śpiew wielkanocne pieśni – na końcu
słysząc „alleluja!*

alleluja!”

Ku niebu, on ku niebu, ku niebu ulata!
I od stóp jego wionęła
Biała jak śnieg szata –
Spadła, – szeroko – cały świat się w nią obwinął.
Mój kochanek na niebie, sprzed oczu nie zginął.
Jako trzy słońca błyszczą jego trzy źrenice,
I ludom pokazuje przebitą prawicę.

Ktoż ten mąż? – To namiestnik na ziemskim padole.
Znałem go, – był dzieckiem – znałem,
Jak urósł duszą i ciałem!

On ślepy, lecz go wiedzie anioł pacholę.
Mąż straszny – ma trzy oblicza,
On ma trzy czoła.
Jak [baldakim](#) rozpięta księga tajemnicza
Nad jego głową, osłania lice.
Podnóżem jego są trzy stolice.
Trzy końce świata drżą, gdy on woła;
I słyszę z nieba głosy jak gromy:
To namiestnik wolności na ziemi widomy!
On to na sławie zbuduje ogromy
Swego kościoła!
Nad ludy i nad króle podniesiony;

Na trzech stoi koronach, a sam bez korony:
A życie jego – trud trudów,
A tytuł jego – lud ludów;
Z matki obcej, krew jego dawne bohaterzy,
A imię jego czterdzieści i cztery.
Sława! sława! sława!

Źródło: Adam Mickiewicz, *Dziady. Poema*, Kraków 2015, s. 138–140.

Ćwiczenie 1

Ćwiczenie 2

Ćwiczenie 3

Wyjaśnij, dlaczego Ksiądz Piotr „modli się, leżąc krzyżem”.

Ćwiczenie 4

Zgromadź słownictwo potrzebne do charakterystyki Konrada i Księdza Piotra pod kątem ich postawy wobec Boga i cierpienia narodu. Poprzyj je odpowiednimi cytataми z *Improwizacji* oraz *Widzenia*. Czym bohaterowie różnią się od siebie?

” Adam Mickiewicz

Dziady. Poema

Scena II

Improwizacja (fragmenty)

Boga, natury godne takie pienie!

Pieśń to wielka, pieśń-tworzenie.

Taka pieśń jest siła, dzielność,

Taka pieśń jest nieśmiertelność!

Ja czuję nieśmiertelność, nieśmiertelność tworzę,

Cóż Ty większego mogłeś zrobić – Boże?

Patrz, jak te myśli dobywam sam z siebie,

Wcielam w słowa, one lecą,

Rozsypują się po niebie,

Toczą się, grają i świecą.

[...]

I dojdę po promieniach uczucia – do Ciebie!

I zajrzę w uczucia Twoje,

O Ty! o którym mówią, że czujesz na niebie!

Jam tu, jam przybył, widzisz, jaka ma potęga!

Aż tu moje skrzydło sięga.

[...]

Daj mi rząd dusz! – Tak gardzę tą martwą budową,

Którą gmin światem zowie i przywykł ją chwalić,

Żem nie próbował dotąd, czyli moje słowo

Nie mogłoby jej wnet zwalić.

[...]

Nie spotkałem Cię dotąd – żeś Ty jest, zgaduję;
Niech Cię spotkam i niechaj Twą wyższość uczuję –
Ja chcę władzy, daj mi ją, lub wskaż do niej drogę!

[...]

Ja chcę mieć władzę, jaką Ty posiadasz,
Ja chcę duszami władać, jak Ty nimi władasz.

[...]

Długie milczenie

z ironią

Milczysz, milczysz! wiem teraz, jam Cię teraz zbadał,
Zrozumiałem, coś Ty jest i jakieś Ty władał. –
Kłamca, kto Ciebie nazywał miłością,
Ty jesteś tylko mądrością.

Źródło: Adam Mickiewicz, *Dziady. Poema*, Kraków 2015, s. 116–120.

Ćwiczenie 5

Ćwiczenie 6

Wyjaśnij, co w *Widzeniu* Księdza Piotra może symbolizować biała szata opadająca na krzyż.

Ćwiczenie 7

Wyjaśnij, jak rozumiesz hasło „Polska Chrystusem narodów”. W tym celu stwórz notatkę podsumowującą w formie mapy myśli. Wykorzystaj cytaty z *Widzenia* Księdza Piotra.

Ćwiczenie 8

Wyjaśnij, jakie elementy Mickiewiczowskiej koncepcji mesjanistycznej dostrzegasz w *Widzeniu* Księdza Piotra.

Ćwiczenie 9

Czy *Dziady* Adama Mickiewicza pozwalają rozważyć problem relacji między wolnością a moralnością? Jak ten problem postrzegany jest współcześnie? Zapisz w formie wypowiedzi argumentacyjnej swoje przemyślenia zainspirowane lekturą III części *Dziadów*.

Dla nauczyciela

Autor: Marta Kulikowska

Przedmiot: Język polski

Temat: „Panie! czymże ja jestem przed Twoim obliczem?” – mistyczna tajemnica cierpienia w *Widzeniu* Księdza Piotra

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy

Podstawa programowa:

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

Zakres podstawowy

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

- 1) rozumie podstawy periodyzacji literatury, sytuuje utwory literackie w poszczególnych okresach: starożytność, średniowiecze, renesans, barok, oświecenie, romantyzm, pozytywizm, Młoda Polska, dwudziestolecie międzywojenne, literatura wojny i okupacji, literatura lat 1945–1989 krajowa i emigracyjna, literatura po 1989 r.;
- 5) interpretuje treści alegoryczne i symboliczne utworu literackiego;
- 6) rozpoznaje w tekstach literackich: ironię i autoironię, komizm, tragizm, humor, patos; określa ich funkcje w tekście i rozumie wartościujący charakter;
- 8) wykazuje się znajomością i zrozumieniem treści utworów wskazanych w podstawie programowej jako lektury obowiązkowe;

- 9) rozpoznaje tematykę i problematykę poznanych tekstów oraz jej związek z programami epoki literackiej, zjawiskami społecznymi, historycznymi, egzystencjalnymi i estetycznymi; poddaje ją refleksji;
- 10) rozpoznaje w utworze sposoby kreowania: świata przedstawionego (fabuły, bohaterów, akcji, wątków, motywów), narracji, sytuacji lirycznej; interpretuje je i wartościuje;
- 11) rozumie pojęcie motywu literackiego i toposu, rozpoznaje podstawowe motywy i toposy oraz dostrzega żywotność motywów biblijnych i antycznych w utworach literackich; określa ich rolę w tworzeniu znaczeń uniwersalnych;
- 13) porównuje utwory literackie lub ich fragmenty, dostrzega kontynuacje i nawiązania w porównywanych utworach, określa cechy wspólne i różne;
- 14) przedstawia propozycję interpretacji utworu, wskazuje w tekście miejsca, które mogą stanowić argumenty na poparcie jego propozycji interpretacyjnej;
- 15) wykorzystuje w interpretacji utworów literackich potrzebne konteksty, szczególnie kontekst historycznoliteracki, historyczny, polityczny, kulturowy, filozoficzny, biograficzny, mitologiczny, biblijny, egzystencjalny;
- 16) rozpoznaje obecne w utworach literackich wartości uniwersalne i narodowe; określa ich rolę i związek z problematyką utworu oraz znaczenie dla budowania własnego systemu wartości.

2. Odbiór tekstów kultury. Uczeń:

- 1) przetwarza i hierarchizuje informacje z tekstów, np. publicystycznych, popularnonaukowych, naukowych;
- 2) analizuje strukturę tekstu: odczytuje jego sens, główną myśl, sposób prowadzenia wywodu oraz argumentację;
- 5) charakteryzuje główne prądy filozoficzne oraz określa ich wpływ na kulturę epoki;

II. Kształcenie językowe.

1. Gramatyka języka polskiego. Uczeń:

1) wykorzystuje wiedzę z dziedziny fleksji, słowotwórstwa, frazeologii i składni w analizie i interpretacji tekstów oraz tworzeniu własnych wypowiedzi;

3) rozpoznaje argumentacyjny charakter różnych konstrukcji składniowych i ich funkcje w tekście; wykorzystuje je w budowie własnych wypowiedzi;

4. Ortografia i interpunkcja. Uczeń:

1) stosuje zasady ortografii i interpunkcji, w tym szczególnie: pisowni wielką i małą literą, pisowni łącznej i rozłącznej partykuły *nie* oraz partykuły *-bym*, *-byś*, *-byz* różnymi częściami mowy; pisowni zakończeń *-ji*, *-ii*, *-i*; zapisu przedrostków *roz-*, *bez-*, *wes-*, *wz-*, *ws-*; pisowni przyimków złożonych; pisowni nosówek (*a*, *ę*) oraz połączeń *om*, *on*, *em*, *en*; pisowni skrótów i skrótowców;

III. Tworzenie wypowiedzi.

1. Elementy retoryki. Uczeń:

1) formułuje tezy i argumenty w wypowiedzi ustnej i pisemnej przy użyciu odpowiednich konstrukcji składniowych;

3) rozumie i stosuje w tekstach retorycznych zasadę kompozycyjną (np. teza, argumenty, apel, pointa);

6) rozumie, na czym polega logika i konsekwencja toku rozumowania w wypowiedziach argumentacyjnych i stosuje je we własnych tekstach;

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

2) buduje wypowiedź w sposób świadomy, ze znajomością jej funkcji językowej, z uwzględnieniem celu i adresata, z zachowaniem zasad retoryki;

6) tworzy spójne wypowiedzi w następujących formach gatunkowych: wypowiedź o charakterze argumentacyjnym, referat, szkic interpretacyjny, szkic krytyczny, definicja, hasło encyklopedyczne, notatka syntetyzująca;

IV. Samokształcenie.

2) porządkuje informacje w problemowe całości poprzez ich wartościowanie; syntetyzuje poznawane treści wokół problemu, tematu, zagadnienia oraz

wykorzystuje je w swoich wypowiedziach;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie.

Cele lekcji. Uczeń:

- charakteryzuje postać Księdza Piotra na podstawie fragmentów III cz. *Dziadów*,
- interpretuje *Widzenie* Księdza Piotra, odwołując się do symboliki biblijnej,
- porównuje postawy Konrada i Księdza Piotra wobec Boga i cierpienia,
- formułuje pisemną wypowiedź argumentacyjną na temat relacji między wolnością a moralnością w odniesieniu do III cz. *Dziadów*.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- podająca.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. **Przygotowanie do zajęć.** Nauczyciel loguje się na platformie i udostępnia uczniom e-materiał „„Panie! czymże ja jestem przed Twoim obliczem?” – mistyczna tajemnica cierpienia w *Widzeniu Księdza Piotra*”. Następnie prosi uczestników zajęć o zapoznanie się z fragmentem utworu dramatycznego w e-materiale: *Dziady. Poema, scena V: Widzenie Księdza Piotra*. Uczniowie powinni utwór przeczytać i przygotować się do jego omówienia: przygotować wstępne informacje, które pozwolą umiejscowić tekst w kontekście historycznoliterackim.
2. Ponadto nauczyciel poleca uczniom wysłuchanie nagrania z sekcji „Audiobook” dotyczącego mesjanizmu.

Faza wprowadzająca:

1. Wyświetlenie na tablicy tematu i celów zajęć oraz wspólne z uczniami ustalenie kryteriów sukcesu.
2. Nauczyciel inicjuje rozmowę wprowadzającą w temat lekcji. Prosi o przypomnienie wymowy *Wielkiej Improwizacji* i postawy Konrada wobec Boga. Następnie zadaje pytanie: jaką perspektywę otwiera klęska Konrada? Jak wpisuje

się w tę perspektywę widzenie Księdza Piotra? Uczniowie udzielają swobodnych odpowiedzi. Nauczyciel kieruje rozmowę w stronę motywu Polski jako Chrystusa narodów. Dlaczego to właśnie Ksiądz Piotr został obdarzony łaską zrozumienia sensu cierpienia ojczyzny? Uczniowie odwołują się do tekstu krytycznoliterackiego A. Witkowskiej i R. Przybylskiego. W dyskusji powinien pojawić się termin „mesjanizm”.

Faza realizacyjna:

1. Nauczyciel prosi, by uczniowie wykonali w parach polecenie 2 z sekcji „Audiobook” i ćw. 2 z sekcji „Sprawdź się”. W ten sposób dokonają charakterystyki postaci Księdza Piotra. W drugiej części tej fazy lekcji, poświęconej charakterystyce bohaterów, uczestnicy zajęć wykonują ćw. 3, które polega na porównaniu postaw Konrada i Księdza Piotra.
2. Prowadzący wyświetla na tablicy interaktywnej tekst D. Kosińskiego *Teatra polskie*. Prosi wybraną osobę o jego głośne odczytanie. Następnie wyświetla kolejne pytania z quizu zamieszczonego pod tekstem D. Kosińskiego. Uczniowie odpowiadają swobodnie, nauczyciel moderuje dyskusję.
3. **Utrwalanie wiedzy i umiejętności.** Nauczyciel poleca uczniom, by wykonali samodzielnie następujące ćwiczenia z sekcji „Sprawdź się”: 4-8. Sprawdza poprawność udzielonych odpowiedzi.

Faza podsumowująca:

1. W dyskusji podsumowującej nauczyciel może zadać pytanie: czy motyw Polski jako mesjasza, Chrystusa narodów jest żywy we współczesnej świadomości Polaków? Czy znacie przykłady jego realizacji w przestrzeni społecznej? Czy przekonanie o przynależności do narodu wybranego niesie, według was, jakieś zagrożenia?

Praca domowa:

1. Ćwiczenie 9 z e-materiału.

Materiały pomocnicze:

- Maria Janion, *Czy będziesz wiedział, co przeżyłeś?*, Warszawa 1996.
- Ryszard Przybylski, Alina Witkowska, *Romantyzm*, Warszawa 2002.
- Fragmenty teatralnych interpretacji *Wielkiej Improwizacji* i *Widzenia Księdza Piotra*.
- Fragmenty filmu *Lawa* w reż. T. Konwickiego.

Wskazówki metodyczne

- Uczniowie mogą wykorzystać multimedialny „Film” do przygotowania się do lekcji powtórkowej.